

Õiguskantsler

Teie 24.11.2023 nr

Meie 11.12.2023 nr 16-4/231707/2306310

Austatud avaldaja

Tänan Teid kirja ja küsimuste eest.

Ütlete, et Riigikogus toimuv tekitab suurt moraalset kahju ja et parlamentaarse korra täielikule lagundamisele ei saa olla õigustust. Olen Teiega nõus. Leiate, et seaduseelnõude vastuvõtmise sidumine usaldusküsimusega on ainuke viis obstruktsioonist välja liikuda ja seda ei tohiks riigipea takistada. Selles küsimuses selgitan järgmist.

Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) kohaselt on Vabariigi Presidendil õigus seadus välja kuulutamata jätta ja saata see Riigikogule uuesti arutamiseks. Seaduse tagasisaatmise põhjus võib olla ka selle sidumine usaldusküsimusega. Asi on selles, et seaduseelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega sidumine võib rikkuda Riigikogu õigust seaduseelnõudes muudatusi teha ja neid korrakohaselt vastu võtta (PS § 65), samuti võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet (PS § 4) ning demokraatia põhimõtet (PS § 10). Sama selgitas Riigikohus 2020. aastal kogumispensioni reformi kohta tehtud otsuses. Seaduseelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega sidumise olemust ja põhiseaduslikke piire on käsitletud õiguskantsleri 4. augustil k.a saadetud [vastuses](#) Helir-Valdor Seederile.

Kui Riigikogu riigipea osutatud probleemi ei lahenda, on Vabariigi Presidendil õigus pöörduda Riigikohtusse ja Riigikohus otsustab, kas Vabariigi Valitsusel oli õigus seaduse vastuvõtmine usaldusküsimusega siduda või mitte.

Kuivõrd parlamentaarset venitamistaktikat (sadade muudatusettepanekute esitamist, pikkade kõnede pidamist, pidevat vaheaegade võtmist jms) ei saa ega tohi ära keelata, on Põhiseaduses ette nähtud tasakaalustavad hoovad. Obstruktsiooni ületamiseks on Vabariigi Valitsusel võimalik siduda seaduse vastuvõtmine usaldusküsimusega. Kuna nõnda võetakse Riigikogult võimalus seaduseelnõu parandada ja muuta, tuleb hinnata, kas usaldusega sidumine jäi Põhiseaduse raamesse või mitte. Esmase hindaja rolli täidab Vabariigi President: kui ta leiab, et usaldusküsimusega sidumise võimalust on kuritarvitatud, saab ta seaduse Riigikokku tagasi saata. Vajadusel langetab lõpliku otsuse Riigikohus.

Obstruktsioon on oluline valijate eest seismise vahend. Riigikogu ummistamisega seistakse mõne konkreetse, suurte majanduslike mõjudega või muul põhjusel esindatavale valijarühmale väga korda mineva eelnõu vastu. Seda on alati tehtud, nn sundüürnike kaitsmisest nn

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

abielureferendumi vastustamiseni. Paremalt juhul leitakse kompromiss, mis osas valijaskonnas tajutavat ebaõiglust mahendab; kui see ei õnnestu, siis näidatakse kogu valijaskonnale, et on vastandlikud huvid ja enamus jäi pika vaidluse järel peale. Nagu öeldud: seda vahendit ei tohi kuritarvitada (vt ka varem samas küsimuses antud [selgitusi](#)).

Kui aasta riigieelarve on 1. märtsiks vastu võtmata, järgnevad erakorralised Riigikogu valimised. Seesugune lahenduskäik on mõeldud juhuks, kui Vabariigi Valitsus ei suuda riigieelarvet kokku panna ja sellele Riigikogus toetust leida. See ei ole mõeldud erakorraliste valimiste kunstlikuks esilekutsumiseks. Püüdes ummistada Riigikogu töö varasuvest märtsini, ei võimaldata normaalselt vastu võtta mitte ühtki seadust, ka neid mitte, mille vajalikkuses ollakse ühel meelel. Kui pidada pelgalt erakorraliste valimiste saavutamisele suunatud kuudepikkust obstruktsiooni põhiseaduspäraseks, tähendaks see erakorralisi valimisi peaaegu igal aastal ja viiks põhiseadusliku korra kokkuvarisemiseni. Seega võiks kujunenud seisus olla õigustatud aasta riigieelarve ja sellega oluliselt ning vahetult seotud seaduseelnõude usaldusküsimusega sidumine, kui muid kasutatavaid võimalusi ei ole. Vabariigi President jättiski välja kuulutamata Riigikogus 22. novembril 2023. aastal vastu võetud maamaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse. See seadus ei ole 2024. aasta riigieelarvega oluliselt seotud (sedavõrd väikseid summasid ega nende sihtotstarvet aasta riigieelarves määratud ei ole) ja riigipea leidis, et selle seaduse usaldusküsimusega sidumine rikkus Riigikogu liikmete põhiseaduslikke õigusi.

Küsitud on ka seda, kas riigipea tohib ka aasta riigieelarve välja kuulutamata jätta. Jah, see on lubatud. Erakorralisi valimisi sel juhul Põhiseaduse kohaselt ei järgne, ka siis mitte, kui aasta riigieelarve peaks jõudma Riigikohtusse.

Põhiseaduslikku korda ohustava seisu tekkes on paraku osa kõikidel fraktsioonidel. Mäletatavasti asuti kevadel läbi suruma olulise mõjuga seadusi „võitja võtab kõik, kaotaja kaotab kõik“ vaimus, kokkulepitud reegleid ja häid tavaid rikkudes. Proportsionaalse valimissüsteemiga parlamentaarses riigis tuleb püüda suurtele muudatustele leida võimalikult lai toetus, ühiskonda arendada samm-sammult, nõnda, et ei teki väga teravaid vastasseise ega üldrahvalikku vimma oma riigi vastu. Seda toetabki menetlusreeglite, sealhulgas kaasamise ja tähtaegade raamistik. Õigluse huvides meenutan, et Riigikogu võimalusi kahjustavad kiirmenetlused ja kunstlike vastanduste loomine ei tekkinud alles tänavu. Opositsioon reageeris Riigikogu tasalülitamisele õigustatult obstruktsiooniga, mis paraku kasvas üle põhiseadusliku korra ohustamiseks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise